

ȘEZĂȚOAREA

Revista pentru literatură și tradițiuni populare

Anul III No. 8 — 1895.

DIRECȚIA ȘI ADMINISTRATIA IN FĂLTICENI

FĂLTICENI

Tipografia și Libraria M. Saidman

ABONAMENTUL 5 LEI PE AN.

Ori ce corespondență a se adresa D-lui **Artur Gorovei**,
Directorul Revistei, în Folticeni.

C U P R I N S U L

Elementul popular în literatură cultă	Artur Gorovei
Tradițiuni populare din Bucovina ; I. Dragoșanca: II. Altarul și fântina pentru sacrificii tartare ; III. Fundarea orașu- lui Siret	Ilie Veslovschi
Medicina populară ; Chelbea, Sagetătura, Sclintitura, Rapănul, Struna, De inimă, Opăritura, Coriul	M. Lupescu
Descîntece pentru judecată	Artur Gorovei
Obicieii de la sf. Vasile	S. Mihăilescu

Elementul popular în literatura cultă.

În totdeauna literatura populară a exercitat o însemnată influență asupra literaturii culte; opere de valoare artistică netăgăduită, sînt numai reproducerea unor producțiuni populare. Iliada lui Omer, care a făcut admirația alitor veacuri, nu ar fi —după cum susțin specialiștii— de cît o combinație măestrită a unor bucăți populare.

Ca să nu mai dăm alte exemple, ne mărgenim a cita pe Shakespear care, în tragedia *Regele Lear*, a luat ca idee fundamentală o baladă populară.

La mai multe popoare există un basm în care se vorbește despre un împărat care întrebă pe fetele sale cum îl iubesc. Fetele se întrec în a exagera dragostea lor; cea mai mică, însă, îi răspunde că-l iubeste numai așa cum trebuie să fie iubit. Din pricina acestui răspuns, fata cea mai mică e urgisită de tatăl ei, împăratul, pînă ce la urmă el se convinge că în adevăr fata îl iubea cum se cuvine să fie iubit un părinte. 1).

1). În varianta românească, «Sarea în bucate», publicată de Ispirescu, fata

Acelaș lucru se petrece și cu cele trei fete ale bătrînului rege Lear. *Goneril* și *Regana* îl iubesc mai presus de închipuirea omenească; *Cordelia*, însă, îl iubește după cum îi este datoria. De aici urgisirea tatălui; dar la urmă, ea îl ajută să-și redobîndească tronul, pe care-l și moșteni după moartea regelui, pe cînd celelalte fete se arătară ingrate cătră părintele lor.

Astăzi chiar, mai în toate literaturile, elementul popular găsește o largă ospitalitate în operele fruntașilor.

În literatura franceză, cea mai bine cunoscută la noi, găsim un talent ca *Richepin* care scrie *Long-j'y-vas*, o frumoasă poemă cu fond popular; *Catulle Mendès*, poet atît de mult gustat, a publicat un volum întreg: *Lieds de France*, un șir de poeme luate din popor. Ca dinșii o pleiadă de poeți, mai mult sau mai puțin talentați, recurg la isvorul nesecat al literaturii populare, pentru a ni da opere de valoare.

La noi încă s-a petrecut și se petrece și astăzi acelaș lucru.

Unul din cele mai vechi și mai frumoase cîntece populare rominești, este următorul, cunoscut mai în toate părțile locuite de romîni:

Amărîta turturică
O! sârmana, vai de ea!
cît rămîne singurică,

ocea mai mică spune tatălui ei că-l iubește ca sarea în bucată, îsgonită din casa părintească, fîta intră în serviciu la curtea unui împărat vecin, al cărui fecior o luă de soție. La nuntă fu poftit și împăratul, tatăl fetei, căruia necus-tră-i progăti bucatelo nesărate. Împăratul nu le putu mînea, și gîmci se încredință el că fîca sa îl iubea în adevăr, așa cum nu poate omul trăi fără sare. (A se vedea lucrarea D-lui Șăineanu: Basmele romine).

o! sărmana, vai de ea!
 zboară tristă prin pustie
 mai mult moartă de cât vie!
 Cît trăește, tot jelește,
 cu alta nu se 'nsoțește!
 Trece prin pădurea verde,
 dar ea pare că n'o vede.
 Zboară, zboară, pîn' ce cade,
 și pe lemn verde nu șade,
 iar cînd stă cîte odată
 tot pe ramură uscată,
 orî se pune pe o stîncă
 și nici bea, nici nu mincă!
 Unde vede apa rece,
 ea o turbură și trece;
 unde vede-un vînător
 cătră el se duce 'n zbor! 2).

Acest cîntec a exercitat o influență mare asupra unor fruntași ai literaturii noastre din trecut, cari și-aŭ însușit-o și aŭ intercalat-o în scrierile lor, orî aŭ copiat-o aidoma și aŭ dat-o lumii ca propria lor producțiune.

În veacul al VI-lea domnea în Muntenia Neagoe Basarab, acest «Marc-Aureliu al Țării-Romînești, principe artist și filosof, care ne face a privi cu uimire, ca o epocă excepțională de pace și de cultură în mijlocul unei întunecoase furtune de mai mulți secolî, scurtul interval dintre anii 1512-1521», după cum zice savantul d. Hasdeu³⁾. Acest Neagoe Basarab a scris o carte, reprodusă în București după un manuscris din 1654 sub titlul «Învățăturile bunului și credinciosului Domn al Țării-Romînești Neagoe Basarab Vv. cătra fiul său Teodosie Vv.»

2). Alexandri, Poesii Populare, ediția 1866. p. 264.

3). Cuvente den bătrâni, vol. II, p. 439.

În lucrarea aceasta se găsesc bucați de o frumuseță neobișnuită. Una din aceste mărgăritare a vechei noastre literaturi, nu-î de cît reproducerea, în proză, a vechiului nostru cîntec popular «amărită turturică».

Iată acel pasaj, citat de d. Hasdeu :

«..... ca turtureaua ceea ce se departe și-î plere soția ; multă jale și dor are pentru dînsa, și *nicî odată pre co-
«paciū verde nu se pune, ci tot pre uscat ; și cînd va să
«bea apă, întîi o turbură cu picioarele și atunci bea ; și
nici odată inima ei nu dobîndește veselie».*

Neagoe Basarab, pătruns de frumuseța ideei cuprinsă în acele cîteva versuri, în cari se descrie, cu atîta simplitate și tîrie, jalea unei turturele despărțită de soțul ei, a reținut acea idee și a reprodus-o, cînd a simțit nevoie de ea.

Un alt poet, Ienăchiță Văcărescu, nu se mulțumește numai a lua ideea din cîntecul popular și a o reda sub altă formă ; nu face —bună oară— ca Anton Pann cu bucățile sale „de prin lume adunate și la lume iarăș date“ ; el îl reproduce întocmai, îl dă ca propria lui producție, adăugînd numai cîteva versuri de-o artificialitate bătătoare la ochi, care contrastează enorm cu plasticitatea versului popular.

Iată cum sună poezia lui Văcărescu :

*Amărita turturea
cît rămîne singurea,
căci soția ș-a repus,
jalea ei nu e de spus.
Cît trăește, tot jălește
și nu se mai însoțește !
Trece prin florî, prin livele ;
nu se uită, nici nu vede.
Și cînd șede cîte-odată
tot pe ramură uscată.*

Umblă prin dumbrav' adîncă;
nicî nu bea, nicî nu mîncî.
Unde vede apă rece,
ca o tulbură și trece;
 unde e apa mai rea,
 o mai turbură și bea.
 Trece prin pădurea verde
 și se duce de se pierde;
zboară pînă de tot cade,
dar pe lemn verde nu șade.
Unde vede vîntătorul
acolo o duce dorul,
 ca s'o vadă, s'o lovească
 să nu se mai pedepsească.

Versurile subliniate le găsim în cîntecul cules de Alexandri. — Se știe că acesta, culegînd cîntecele populare ca poet, nu însă ca folklorist, li-a făcut oare cari modificări, prin cari nu a pierdut din frumuseță, suprimînd din cîntecele populare multe repetiții sau lucruri cari i se păreau lui de prisos. Forma veche a acestui cîntec, probabil, era ceva mai lungă de cum o găsim la Alecsandri, și aceea formă a reprodus-o Văcărescu; toate versurile cari lipsesc la Alexandri și sînt la Văcărescu, le găsim în alte variante ale aceleiaș cîntec.

D. S. Fl. Marian reproduce în a sa *Ornitologie* (vol. II, pag. 201-203) două variante, una din Bucovina și una din Transilvania. Cu ele complectăm pe Văcărescu.

În varianta bucovineană găsim versul acesta:

zboară prin pădure-adîncă

înlocuit de Văcărescu prin *umblă* în loc de *zboară*, și *dumbravă* în loc de *pădure*, ceea ce se poate să fi fost chiar așa în varianta cunoscută de el.

Mai găsim versurile:

*unde e apa mar' rea
ea o tulbură și-o bea*

precum și ultimele versuri citate, cari în Bucovina sînt așa :

Unde vede-un vînător
ea merge la el în zbor,
vînătorul s'o pălească
de pe lume s'o sfirșască
că să nu mai năcăjască.

În fine, în varianta din Bucovina găsim și versurile :

Zboară pe pădurea verde
și se duce de se pierde.

Astfel s'a complectat poezia lui Văcărescu, rămânînd nepătat cîntecul popular cu versuri de sama acestuia

căci soția ș-a repus

eșit din pana lui, și care «se deosebesc cu desăvîrșire prin artificialitate, de mersul nemeșteșugit al opereî poporului⁴⁾»

Printre scriitorii noștri contemporani, încă sînt mulți cari, în operele lor, aū dat o atenție deosebită, aū făcut un loc însemnat elementului literar popular.

Nu vorbesc de Ispirescu, Creangă și d. Stăncescu cari ne aū dat, sub o formă mai îngrijită, acele frumoase basme cu cari am fost deprinși din copilărie. Aceștia cern prin sîta lor proprie, bucăți din literarura populară; ei nu sînt influențați în lucrările lor, de arta poporului.

Acelaș lucru se poate spune și despre d. Speranță, cunoscut, în literatură, numai prin ale sale *Anecdote populare*.

Poet de un talent neobișnuit, asupra căruia se poate constata această influență, este d. Coșbuc.

Dar acela care, știind să pătrundă mai adînc în firea

4). Hasdeu, op. citat, pag. 445.

poporului nostru, ş-a însușit un mare fond din poezia lui, este maestrul Eminescu, în opera căruia se oglindește o mare parte din simțirea neamului nostru.

Nu am cercetat, cu de-amănuntul, din acest punct de vedere, opera lui Eminescu. Din treacăt am spicuit câteva bucăți în cari poetul nostru admirat și iubit, introduce elementul popular în frumoasele și mult simțitele sale poezii.

În «O! mamă...», poetul se roagă iubitei lui să-și pue la cap o ramură de tei, copacul așa de mult iubit al lui Eminescu :

Cînd voiți muri, iubilo, la creștet să nu-mi plîngi,
Din teiul sfînt și dulce o ramură să frîngi,
La capul meu, cu grijă, tu ramura s'o 'ngropi,....

Acceaș idee o găsim într'o doină din Transilvania :

Mindră, cînd oiți muri ești,
vină la mormîntul meu
și-mi samăna siminic....⁵⁾

Obiceiul de a sămăna flori pe mormîntul ființelor iubite, este răspîndit în poporul nostru; fie că asupra lui Eminescu a influențat acest obicei, fie că ar fi cunoscut cîntecul pe care l-am citat, și sub influența lui a scris această frumoasă poezie, pentru noi e indiferent: dintr'un izvor popular a eșit poezia lui.

În aceeaș poezie, Eminescu zice :

Iar dacă împreună va fi ca să murim
Să nu ne ducă 'n triste zidiri de țintirim:
Mormîntul să ni-l sape la margine de riu,
Ne pună 'n încăperea aceluiaș sicriu,

5), S. C. Mindrescu: Literatură și obiceiuri populare din comuna Ripa-de-jos, pagina 98.

De-a purerea aproape vei fi de sinul meu.
Mereu va plînge apa, noi vom dormi mereu.

Intr'o doină populară, tot din Transilvania, poetul țaran își roagă iubita să moară o dată cu el, să-i închidă pe amîndoi în copirșău (sicriu), să-i îngroape în grădinuță (nu în țintirim) și în acelaș mormînt, ca să nu le fie urît :

Morî mindră, să mor și eū,
să ne închidă 'n copirșeu,
să ne 'ngroape 'n grădinuță
cu capul la scinteuță,
să ne 'ngroape 'ntr'un mormînt
să nu ne fie urît. ⁶⁾

Luceafărul e un poem admirabil. — O fată de împărat să îndrăgește de steaua care strălucește mai frumos pe cer, de *luceafăr*.

Intr'o poveste populară o fată de împărat se îndrăgește de *soare*. — După multe străduinți, străbate pînă la locuința lui, dar mama soarelui, o bătrînă răutăcioasă, temîndu-se ca nu cumva și soarelui să-i cadă dragă fata, o preface în *rîndunică* ⁷⁾.

Povestea aceasta e origina *Luceafărului* lui Eminescu.

Dar nu numai că ideea fundamentală a acestui poem e de obîrșie populară, ci urmele unor din amărunte le găsim în gura poporului. Așa, chiar la început, vorbind de fata de împărat, Eminescu zice :

Și era *una la părinți*
Și mindră 'n toate cele,
Cum e Fecioara *între sfinți*
Și luna *între stele*.

6). Mindrescu, op. cit., 92.

7). Marian, Ornitologia, I, 356-371. — Logonda aceasta e tradusă în franțuzește de autorul acestui articol, și publicată în «Revue des traditions populaires» diu Paris, tom. IX (1894), p. 621-625.

Intr'un cîntec cules din Neagra-Șarului (Județul Suceava) o fată se plînge că e singură la părinții «ca și luna printre stele» :

Ș'apoi frunză trei văzdoage
la crișmuță 'ntre priloage
șin orindă trei jidauce,
rachiu bun de trei soroace,
și vinuț de trei priloage :
cine bea, copil nu face.
(Că știut ⁸⁾ și mama mea
că m'ar face singurea

se ducea și ea de bea
de copil nu mai făcea ;
c'am fost *una la părinți*
ca și luna între sfinți,
fără frați, fără surori
ca și luna printre nori,
fără frați, fără surorele
ca și luna printre stele ⁹⁾.

In cîntecul popular s'ar părea nu noi-seas expresiunea *ca și luna între sfinți* ; dar să nu se uite că în credințele poporului aū rămas încă urme păgînești, și că pentru el *soarele și luna* sînt sfinți.

In „satira a III-a“ unul din fiii lui Mircea-Vodă, în lăgărul de la Rovine scrie, pe geaunchi, o carte ca *s'o trimetă draget sale de la Argeș mai departe*, și-î zice :

«Te-am ruga, mări, ruga
să-mi trimetți prin cineva
ce-î mai mindru 'n valea Ta:
codrul cu poenele,
ochiul cu sprincenele ;
că și eū trimete-voim
ce-î mai mindru pe la noi :

oastea mea cu flamurile
codrul și cu ramurile,
cloiful nalt cu penele,
ochii și sprincenele.
Și să știî că-s sănătos,
că, mulțămînd lui Iristos,
te sărut, Doamnă, frumos.

Intr'un cîntec popular, o catană scrie acelaș lucru iubitei lui, cu deosebire că el vorbește ca o catană, pe cînd «*fiul falnicului Domn*» vorbește ca un fiu de Domn :

Trimete-mi, mindră, trimete
ce-o fi 'n sal la voî măi verde:
cosița, petelele,
ochii și sprincenele :

ochiții și gurița
să-mi stîmperî inimuța
sara și dimineața,
peste zi tot deauna.

⁸⁾ În loc de «să fi știut».

⁹⁾ Șezătoarea, vol. 1, pag. 14.

*Că şi eă, mîndră, li-oă trimete
ce-o fi 'n cătane măi verde :
chivăra şi penele
ochiă şi sprincencele :*

ochiul şi guriţa
să-ţi stimperi inimuţa
sara şi dimineaţa,
peste zi tot deauna 10)

Aceste citații cred că ajung pentru a vedea câtă influență a avut asupra lui Eminescu poezia populară. Iar dacă ne aducem aminte că el însuși pune sub *Călin* un subtitlu : *file din poveste*, povești în care ui se vorbește de feți frumoși cu păr de aur, de zmei cu solzii de oțele, și de acel popor de gize cari petrec la nunta fetei craiului ; dacă ne amintim de poeziile lui *în forma populară*, uu mai putem sta la indoială că asupra lui Eminescu, poezia populară a exercitat o influență hotărîtoare.

Prin această introducere *a elementului popular*, opera lui Eminescu a câștigat în frumuseță, făcînd să sune o notă nouă în obișnuita monotonică a poeziei noastre culte.

De aceea și Eminescu este un mare poet.

Astăzi la noi, o sumedenie de scriitori, din care unii chiar cu un simbur de talent, se zvircolesc, istovindu-și puterile, ca să-și îmbrace cugetarea într'o formă mai puțin obișnuită, pentru a se deosebi —prin aceasta măcar— de marea gloată care umple zilnic publicațiile rominești cu poezii în cari găsim versuri de calibrul acestora :

Acela ce iubește
Moșia și poporul în care mi se naște,
Acela înțelege a crește și a paște ...¹¹⁾.

.

10) Cîntoce culose din Ardeal de V. Aloxiu și publicată în *Convorbiri literare* din 1 Noiembrie 1888, pag. 686-687.

11) I. Nonișescu, «Pul de lei».

Dacă aceşti tineri s-ar apropia de arta poporului, dacă nu de popor chiar; dacă, în încercările lor literare, ar face un loc larg elementului popular, ar găsi ceea ce inima lor doreşte, ceea ce creierul lor caută cu atita străduinţă.

Artur Gorovei.

Tradiţiuni populare din Bucovina

I. DRAGOŞANCA.

La începutul veacului XIII, năvăleau adeseori în ţările Moldovei, *Tartarii*, un popor sălbatec. Multe şi frumoase oraşe şi sate le prefăceau în cenuşă, iar pe locuitorii prinşi îi omoreaş sub cele mai crincene dureri. Mai toată Moldova, şi mai cu samă partea de sus, Bucovina de astăzi, se aseamnă pe atunci unui deşert cumplit.

Năvălind ei odinioară iarăşi în Bucovina, dărămasă cu totul reşedinţa principilor Moldovei, străvechiul oraş *Siret*. Principele ascunse mai întâi coroana sa de aur, precum şi alte odoare preţioase într'o fântină, şi după ce o năşăpi, luă cu ai săi refugiul spre munţii Carpaţi. Dar tocmai acolo unde se gîndea scutit de gonirea Tartarilor, muri bietul principe din cauza strapăţelor cari le făcuse.

Intrînd Tartarii chiar şi în Ungaria, strînse viteazul *Dragoş Vodă*, domnitorul Maramureşului, oştimea sa şi-i alungase peste Carpaţi. În apropierea oraşului *Siret*, într'o vale, îi prinse şi-i bătu Dragoş aşa de cumplit, încît numai foarte puţini tartari scăpară cu vieaţă.

Locul acesta însă unde fură Tartarii bătuţi, îl numea oştimea *Dragoşanca*, întru aducerea aminte de învingătorul Tartarilor. Pe fiul său *Sas*, împreună cu o parte

din oștime îl lăsă Dragoș înapoi, să să apere țara de năvălirile popoarelor sălbatece. Pe dealul din fața orașului Siret, își ridică el în curind o cetățuie, unde putea privi-ghea lesne toată împrejurimea. Dealul acesta se numește și în ziua de astăzi încă după cetățuea lui Sas Vodă, *Sasca*.

Auzind locuitorii pribegiți că Tatarii sînt învinși, se întoarseră înapoi în mănăoasele șesuri, și aleseră în locul răposatului principe pe Sas Vodă ca Domn al Moldovei.

II. Altariul și fîntina pentru sacrificii tartare.

Mai mult, poate, de cît ceilalți locuitori din Bucovina, aŭ suferit cei din străvechiul oraș Siret de grozăviile tartare.

Sus pe dealul *Ruina*, se află încă înainte de vro ciți-va ani, rămășițele unui altar și a unei fîntini unde aduceau idolatrii Tatarî jertfe zeilor, care constaŭ, după legea tartară, numai din inimî de creștinî. Vai și amar de cei creștinî cari fusă prinși și meniți pentru jertfire! Nu moarte repede, ci torturi crîncene îi așteptaŭ mai tot deauna. Din trupul viu omenesc, scoteau ei inima caldă, și o ardeau, la apusul soarelui, pe un altar de piatră. Cenușa inimii însă o puncaŭ într'un vas (ulcică) care se cufunda în fîntină. Fîntina aceasta, precum și altariul, erau menite numai spre aducerea jertfelor, stînd acolo tot deauna un Tatar la pază.

Acuma se găsesc acolo numai hîrburi de vase cu părăi foarte groși, iară o piatră mare pătrată, care stă și acuma în apropiere, ne mărturisește despre grozăviile sălbaticilor Tartari.

III. Fundarea orașului Siret de fiul lui Sas Vodă.

Înainte de vr'o câteva sute de ani, cînd încă era cetatea Voevozilor romîni pe delușorul *Ruina*, așa numit în ziua de astăzi după dărămăturile și rămășițele cetății, domnia peste poporul romîn fiul lui Sas. Acest domnitor să fi fost foarte evlavios și iubitor de pace. Macar că avea însușiri bune, totuși avuse și neamici. Trei frați se sfătuiră să-lucidă ca să se poată împărți în împărăție și cu averea lui.

Cu putere nu putea ei îndeplini nici decum planul lor. căci principele care capătășă știre despre aceste, era foarte precaut. Ori unde mergea, era înconjurat de amicii săi, de aceea nu putea nimene să facă bunului Voevod vre un rău trupesc. Ce nu puteau ei însă să ajungă cu putere, căutau de acuma înainte să îndeplinească prin viclenie.

Ei săpase un drum sub pămînt spre cetate. După mai multe luni, ajunse chiar de desuptul odăei unde dormia domnitorul. Acuma așteptau conjurații un prilej bun venit. În noaptea ajunului s'a hotărît să între în camera principelui ca să-lucidă. Dar și acuma scapă cu viață.

De acum n'avea principele mai mult în locul părintesc odihna cea de dinainte. El se strămută în valea care era mlăștinoasa și acoperită cu copaci umbroși.

Acolo se simția mai sigur de cit în cetatea măreață. În apropierea pieței centrale de astăzi, lângă piriul *Căcina*, spre sud, își clădi un alt castel. Cu principele se strămutase și tot poporul de pe deal în vale și așa s-a fundat orașul Siret. Ori de s'a numit reședința cea dintăi a principelui tot așa, nu amintește tradiția. Dar și valea unde s'a strămutat fiul lui Sas Vodă, care era foarte păduroasă și mlăș-

tinoasă, adecă noul Siret, trebuie să fi fost mai înainte locuită.

Străbătînd oameni din ce în ce mai tare în pădure, dădură de o biserică de lemn de tot dărămată, împrejurul căreia se afla și un țintirim.

În locul bisericii celei vechi clădise mulțămitoriul Voevod un alt locaș dumnezeesc, care s'a sfințit și s-a închinat sfintului Ioan.

ILIE VESLOVSKI.

(Va urma)

Medicina populară

XLVIII. CHELBEA.

Chelbea e o boala a peleî capului; din cauza ei părul pică și nu mai crește. Contra chelbei orî ce leac n'are putere. Leșia de ciucălăi, de popușoi și unsoarele, sint leacurile ce le întrebuițează săteanul contra chelbei. Oamenii se ung pe cap cu *gaiță* (gaz, petroleu) ca să le treacă chelbea, dar mai totdeauna perd și părul ce-l mai au.

XLIX. SĂGETĂTURA.

Săgetătura, e o lovitură ce moartea o dă omului sănătos pe cînd lucră. Cel săgetat, cele mai adesea ori, moare. De săgetătură poți să scapi cîte o dată.

Buruenele de săgetătură strînse de babe în ziua Crucii, sint leacurile contra acestei naprasnice boli. Buruenele se ferb, și cu zama se spală bolnavul pe locul săgetat. Pe unii oameni moartea îi săgetează prin mîni orî picioare,

și le ie o mină ori un picior. Atunci mîna se învinește, și omul nu mai poate lucra cu ea.

L. SCLINTITURA.

Sclintitura ori *scrintitura* provine din căzături, din pâliturî, ș. a. Sclintitura are loc la mîni și picioare, la încheiturî.

Cînd cineva și-a scrintit mîna, aleargă la babă să i-o *traga*, să i-o pue la loc. Smunciturile fără știință și trasul pe roată, sint bune în asemenea caz. Cînd mîna scrintită a fost pusă la loc, începe a se pune la partea dureroasă, mai ales cînd brațul se umflă, lut muiat în salamură. Leacul acesta e cu atît mai bun, cu cît țărna ori lutul e de la rădăcina perjului. — Ca să scoată focul și durerea, e bună și *mătreața* (lina broaștei) de la isvoare. — *Bur-sunele* (rugină de la niște locuri mlăștinoase), încă-s bune de pus.

Sclintița — o burueană ce crește pe la bătăturî, prin ogrăzi, finațe ș. a. — pisată și cu oțet, e bună de pus la mîna celui sclintit.

LI. RAPĂNUL.

Rapănul e o boală ce-o aŭ cei murdari la cap. Capul răpănosului e plin de bube puncioase, din cauza cărora părul pică. Rapănul face bolnavului mîncărîmî mari, și capu-i pute urit.

De rapăn poți scapa cu greŭ. Leșia de ciucălăi cu sopen prost, e cea mai bună doftorie. — Copiîi mici încă fac rapîn. Ei scapă cu o burueană numită rapîn, cu care li se fac scăldători.

LII. STRUNA

Struna e o umflătură a peleii, plină de materie apoasă, ce se face cele mai adese-ori printre degete. Struna produce o usturime grozavă.

De *strună* scapi, dacă petreci prin beșică o strună pusă într'un ac. — Storci apa bine și nu jupești pelea.

LIII. DE INIMA.

La inimă te doare din multe pricină. Dacă mănânci ceva iute și rău, dacă ai băut ceva ce nu-ți prieste, în sfârșit dacă boala o ai de mic.

Durerea de inimă trece dacă pui în pripă o lespede ferbinte sub briu, ori dacă bei o lecuță de rachiu cu chiperiu negru, ori cu cafea, De n'ai decât unele de mai sus, îi bună și apa cu spuză [cenușa ferbinte).

Să nu se creadă că durerea de inimă vine în dreptul inimii. Durerea la inimă vine în dreptul briului, sub furca peptului.

LIV. OPĂRITURA.

Mulți copii se opăresc cu apă ferbinte ori cu lapte. Când asemenea cazuri vin la casa gospodarului, femeea cu copilul opărit îi pune la opăritură lut frământat cu sare, ca să scoată focul. Unele ung opăritura cu cerneală violetă, căci și cerneala scoate focul. Rana se unge cu oloi de cînepă și buba trece. — La opărituri e bine să mai pui și mătreață din belgi, că-i foarte bună.

LV. C O R I U L.

Goriul ori *pojarul* e boală primejdicasă. Un copil poate zace numai de 3 ori de coriū. Coriul e bine de scos afară, să nu se ascundă la inimă, c'apoî copilul moare. Cînd esă coriul, să nu beî nimic rece. Poţi să beî moare de curechiū multă, rachiū cu *cîrmîz*, şi ie bine să pui la inimă şi pe pîntece, petece de postav roşu muiate în răchiū-spirt. — Odată eşit coriul dinăuntru, primejdie nu mai este.

M. LUPESCU

DESCÎNTECE

Pentru judecată.

Abia în ultimii ani a început poporul a crede că se poate întîmpla, une-o:î, să ciştige o judecată dreaptă cineva care n'ar avea stăruinî pe la judecători, ci numai așa, pentru *sfînta dreptate*. — Deprins cu judecăţile *Divanului*, cînd trebuia să ai punga plină ca să eşi cu izbîndă din judecată; obişnuit chiar cu judecătorii de acum zece sau cinci-spre-zece ani, pe cînd hotăririle se pronuntau în favoarea celui care da mai mult, poporul mai crede încă, pe unele locuri, că judecătorii pot fi influenţaţi, dacă nu prin bani, macar prin *gura vrăjmaşilor*. De aceea se mai fac încă descîntece de cătră cei cu judecăţile.

Iată unul din aceste descîntece :

„Cînd îi vrea să mergi la judecată, să ieî o lacată cu

șurub, să deschizi lacata și să zici cuvintele aceste : *Rog pe limbele rele* (să numești pe judecătorii și protivnicul celal) *să nu grăiască de mine rău la această înfățoșare. Allah, Surtan, Dobumcalem, Huima, Sulam!*

„Aceste cuvinte le zici de doua ori, și a treia oară, cind începi a zice, începi a închide lacata, și cind ai isprăvit de zis aceste cuvinte, să fie și lacata închisă. — Apoi arunci lacata într'o parte și cheea în altă parte, și zici : Cind s'a găsi lacata aceasta și cheea ei, și s-a deschide, atuncea să se deschidă gurile vrăjmașilor mei ; cum s-a închis și s-a încuiat lacata aceasta, așa să se închidă gurile vrăjmașilor mei și a acelora ce m-or judeca, și să nu le poată deschide asupra mea, să mă judece rău.»

Acesta e descintecul pe care l-am găsit, cu ocazia unui inventar, între hârtiile unui bogataș din Folticenii.

Artur Gorovei.

Obiceiū la Sf. Vasile.

Mare grijă invăluie satele în ajunul sf. Vasile; țărancele cu obrajii dogoriți de gura cuptorului și cu minicile suflicate pînă 'n cote, varsă sudori, cit învîrt colacii din cuptior; —că doar de-o dată cu sara, le trebuie să aibă cu ce-și spala obrazul înaintea plugarilor. De altă parte, gospodarul strînge lucrurile de pe-afară, mai îndosindu-le din calea prașcăilor. — Ce ți-ar fi dac'ar umbla numai oameni detreabă ; da sint handralăi mari, cari nu umblă de alta, de cît numai de cabazlic. A doua zi numai auzi : că de la cumătru lăutare, aū luat poarta și aū dus-o la cutare din cptlea

satului, ori sania culăruia aŭ dus-o în ripa din vale ; şi de cite alte năzbite nu s'apucă.

D'apoi bieţii copilaşi , în ziua accia se farmă cît imblă cînd a casă, cînd la tovarăşi, tot pregătindu-se pentru sa-ia. Nu-î vorbă că clopoţelul, buhaiul şi biciul, eu cîte două, trei septăminii mai înainte-s gata, da tot le mai caută să vadă nu mai aŭ nevoe de dres undeva ; bună oară la clopotul pus în lopăţică, poate s'a faramat busuiocul, atunci leagă alt zmoc [mănunchiū). — Pină la înserate staŭ ca pe foc. — Mai de-o-dată cu culcatul gănilor, o tulesc la fugă, de scapără 'n urma lor şi de la o casă la alta nu-şi dau rînd cu uratul.

S'apoi pe ici colea, s'adină printre aceşti mici şi cite-un handralău de cei mari, de imblă numai în prijma fetelor ; le ocheşte pe fercastă să vadă ce fac şi cum se poartă, se mai dă tuchiluş în dosul băieţilor la uşă, aşteptînd pe fată să iasă pină 'n prag cu colacul, cînd şi el zmoc ! înhaţă mina fetei şi zmuncind-o, dezbracată şi desculţă, cum a apucat a eşi de la căldură, din o săritură îi jos de pe prispă şi cu fuga-î dă o roată prin omătul din ogradă. — Dacă-î vr'un drăguţ al ei, numai o auzi: „şezi ghinişor, c-a eşi mama afară“. Răpede-î mai dă şi-un strins în braţe, de-acelea la sănătoasa, —drumul peste poartă.— Dacă nu-î cu lipici la inima ei, îi dă 'n obraz cu vorbele: „ăra măi!.. da-u-ar dracu, da şezi ghinişor, c-amuş strig pe mama. ; ori „ia du-te la dracu“.

Încă ceva mai frumos, de se 'ntîmplă că 'n locul fetei să ia pe cite o babă ; cit într'adins, cit în greşală, apoi s'auzi bajocuri şi ocări cu acelea ; numai pe cinii să se întîmple.

Nu-î vorba, că și o samă de fete-s dracu; es într'adins, să poată fura busuiocu de la clopotul băeților, după care imblă ca după iarba de leac; le trebuie de pus în lăutoare, doar or fi și ele dragi la lume, ca și urătorii.

Toate obiceiurile acestea le am găsit la țaranii cîmpeni, dar nu tocmai așa la munteni. În traiul meu de trei ani în Neagra-Șarului, am văzut că'n satele de pe răzeșiea Dornei, îi puțin haz în noaptea asta. — În anul întâi cum vine sf. Vasile, așteptam să văd zbîrniială ca la șes; cînd colo ce să văd? te meri ce și mai nimică; de abia cițiva plugarași cu clopoțelul. În colo, pace bună. — Da 'n schimb crișma satu'ui gema de gospodari. Nu tot așa am văzut la cîmp; fie care-și duce băutura acasă, și cinstește pe flecăii mari și pe plugarii ce ură mai frumos.

Intru citva să le dăm dreptate și Dornenilor că la astă vreme nu-și fac pitrecanie mai întinsă; de unde Dumnezeu, dacă la dinșii în vatra satului cit is mai dese casele, în colo par' că-s zvirlite din țepoi; una ici pe o ripă, alta pe un deal, altele prin cele infundături de munți. Fie-care cit a putut a căutat să se așeze 'n mijocul moșiei lui.

Și iacă la cîmp din ce fac halacania (vuietul) cea mare: unu' care ură la fereastă, sună și clopotul; altul trage *buhaiul*; altul mai din colo, zice de jele, orî imî arde cite-o horă din fluer. — În unele sate mai pocnesc din *harapnice* (bice mari împletite din cînepă) și bat *doba* (o piele întinsă pe o veșcă de sită).

În toate satele este obiceiul ca urătorul să zică la cei alți: „îa mai îndemnați flecăi! Cei alți îi răspund: «hăi!..î hăi!..» Cit ține *hăitul*, urătorul se hodinește. Așa fierbere- pînă în ziuă, de clocotesc satele.

În uratul tuturor, am auzit povestindu-se despre *giupînu*

Gazda orî bădica Troian și c-o căutat un loc curat, de arat și sēmanat, pe lingă care indrugă verzi și uscate.

Sfîrșesc cam toți în felul acesta : *cîte hopuri, hopuroate, la mulți ani cu sanătate; cîte hopuri, hopurele, la mulți ani cu floricele, saū cu un fir de mintă creață, să vă trimiată Dumnezeū viață; cu un fir de busuioc, sē vē trimiată Dumnezeū noroc.*

De toată grămăgioara cu urători, se dă mulțămită un colac. De la cei chiaburi se dau și bani.

Un al doilea soiū de urători sint *cu colinda*; dar nu imblă de est țigani.

Al treilea soiū, vine ceata flecăilor cu jocul, care se face în felurite chipuri; prin unele sate imblă cu *capra*, în altele cu *malanca*, în altele cu *ursul*.

În satul *Dolhasca*, flecăii imblă cu *capra*, pe care o înjgheabă ast-fel : din un lemn, fac chipul unui cap de capră. Botul, coarnele și gîtul îl împodobese cu felurite zgărdiți (mărgelile mici, de diferite culori, înșirate pe ața). De gît leagă un lăicer eusut în două, sub care se ascunde un flecăū, care joacă capra. Alți flecăi se fac *turci*; îmbracași turcește. Alții se fac *arabi* (*harachi*), îmbracași turește numai cit is unși pe față și minuri, cu cărbuni. — Unul *jidani*, altul *jidancă*. Unul *moșneag* și altul *babă*. Alții țiganu cu țiganece ce gicește cu ghiocu. Alții fete, îmbracași femeeste.

Cum ajung în ograda gospodarului, scripcarii încep a cînta un joc pentru capră. — Intră în casă, și joacă puțin capra. — După ea turcii și arabii, luînd la joc fetele lor și pe a gazdei, de sint. De cum s-aū văzut în casă, țiganece începe a căuta cu ghiocu pe la cei de gazdă și dintr'un

car cu minciuni scoate-o mulțime de haz. — De altă parte jidanul într'un colț își face rugăciunea, ținând o carte în mână. Mai despre ușă, capra scutură clopoșei de la git și din cînd în cînd dă cu coarnele după cei din casă. — Nu mult joc, și intră la rînd moșneagul cu baba, învîrtindu-se cu ghibele lor poznașe, iar mai de o parte jidanul cu jidauca.

De cum joacă, își caută prilej unu altuia de a se ciondăni. Nu mult, și să ieș la sfadă. De *poreclele* ce-și pun, și cum se slujește unu la altul, trebuie să te ții cu mîna de inimă cît rizi.

La urmă vine și rîndul țiganilor la joc, cari așa imblătesc cu picioarele și pocnesc în pămînt, de par-că bat cu ciocanele 'n șatră.

În satul *Hirtoapele*, nu se gătesc așa frumos; o parte se 'nfășură cruciș preste spate cu curele cu nasturi și-și zice *arnăuți*; o altă parte se fac fete, imbrăcați în strae femești. Moda lor îi de imblă cu clopot și ură la fereastă întăi. Pe urmă intră 'n casă de joacă. Pentru asta le zice că imblă cu *mălanca*.

În satul *Giulești*, unul joacă capra, care-i făcută mai ca și la cei din Dolhasca, numai atita că acel ce-o poartă, nu-și ascunde sub ea de cît eapul și umerile. Un altul joacă 'un căluț mic, pe care-l fac ei din lemn. Capul și coada par-că-s chiar agidoma. De preste mijlocu lui spînzură o invălițoare, sub care se ascunde cu capul flecăul ce-l joacă. Pe desubt are de ce trage, de tot poartă coada în sus și 'n jos, cu care plesnește capra peste bot. Imprejurul lor joacă ceilalți flecăi și scripcarii le cîntă.

Fetele care-s scoase la joc, de 'nainte și-aū închipuit

este-un colac de cei mari, pe care-l dau flecăilor, pe lângă cinstea cu rachiū ce o dau părinții lor. O parte din flecăi, is făcuți fete. Citi-va se fac țigani cu urși (flecăi îmbrăcați cu cojoace pe dos). Cît joacă flecăii cu fetete înprejurul caprei și căluțului, țiganii cu urșii lor stau de-oparte. Cum stau de joc aceștia, es din dosul flecăilor țiganii cu urșii și încep a juca.

În *Drăcent* flecăii îmblă și cu clopot de ură 'ntai la fe-reastă. — Doamne! Ce minia lui Dumnezeu îi de cum ajung aceștia sub părete; unu ură, scripcarii cîntă, unu bate doba- alții pocnesc din harapnice, altul zice din fluier, și cite o dată mai chiuiesc cu toții, de te ia groaza, ne mai știind ce-i

De obiceiū îi poftesc în casă. Mai toți is schimbați de nu-î poți cunoaște. Fac și capră, care-î mai ca 'n celelalte părți. — Se mai fac *mire* cu *mireasa*, și cei de pe lângă dînșii: babă și moșneag, iar cîți mai sînt, toți îmbrăcați în strae nemțești; care mai de care mai flenduros. Tare-s hizi; unși cu tăciuni pe obraz, alții cu obrazari de tîrg ori făcut de dînșii din petici, și pe cap cu fel de fel de tiulerce (chipiuri) făcute de ei.

De cum au intrat în casă, scripcarii cîntă și unde, mai tată, mi se prind de mină la joc, de pare că-s draci de pe comoară. Ba încă mai zic și strigătele 'n joc după cum le-î moda satului.

În comuna *Bucium* de lângă Iași, am văzut în anul 1885, cu ce veselie se desfătau rominii de prin văile de sub dealul Răpedea, spre Sf. Vasile. Și acolo băeții îmblă cu clopotul' cu buhaiul, cu biciul și cu fluierul, iar flecăii cu nunta.

Meșteșugul cum știū a'și injgheba nunta, mi-a căzut tronc ne inimă; și nu pot să uit desfatarea ce făceaū la curțile

boerești și la casele țărănești. Erau peste cincizeci de flecăi; toți purtați cu regulă militărească. Unii din ei țineau în niște bețe lungi, niște beșici de hârtie boită, în cari ca 'n niște finare ardeau luminări. Cu acestea luminau mai ca ziua, drumurile cele încleite printre vii. Înainte aveau de cîrmaci: goruiști, doboșeri și muzică; toți militari. Tot într'un pas mergeau de la o casă la alta.

Cum poposeau la o casă, de odată ieșau înainte: mirele cu mireasa, socrul cu soacra și starostele, ocoliți de cei alți flecăi, cari schimbați în strae, se închipuiau mai din toate breslele: boier, jidan, cioban, fete mari, vornici, moșneag și babă.

Găteala miresei (un băitanaș tînăr), fața ei frumoasă de puteai s'o tai cu 'n fir de păr, și cum mai sta și smerită, își venea să juri că-i agidoma mireasă. Pe de altă parte starostele, care era de tot un *gură bogată*, curgeau gîrlă minciunile din ei; așa 'n cît chiar suparat de ai fi fost, te făcea să rizi. Unde 'ncepe a stărosti pe mire, dragă doamne. îl lauda; că-i imbracat (arată uu deget al mînei în sus; adică gol ca napu); *nu be* (încetîșor, cînd n'are ce); *are cincî stoguri de fîn, trei a boierului și două-a jidanului* (arătîndu-i cu degetul); *are doi boi; or crește ei, macar că-s viței*; și mai multe alte brașoave de acestea.

Prin unele sate, imi spuneau că urătorii se închipuiesc *dracii* cari se adunau la fereastra lui Sf. Vasile, și ca să-l năucească de cap cînd sciea, sunau fel de fel de clopote, fiere și hîrburi.

S. Mihăilescu